

Naast Karel Jonckheere is Dr. Eugeen van Oye op literair vlak ontegensprekelijk de meest getalenteerde man die Oostende ooit heeft gekend. Jammer genoeg is hij door een deel van de Oostendse bevolking om politieke redenen miskend gebleven en is hij in de anonimiteit verzonken.

Van Oye zou waarschijnlijk nooit zo'n hoog niveau als dichter bereikt hebben zonder de vorming die hij gekregen heeft van Guido Gezelle. De priester-dichter was leeraar in het Kleinseminarie van Roeselare en had gedurende enkele jaren de jonge Van Oye als leerling. Tussen die twee ontstond een hechte vriendschap, waarvan Gezelle gebruik probeerde te maken om Van Oye over te halen priester te worden. Van Oye's vader had echter andere plannen voor zijn zoon; hij wilde dat Eugeen geneesheer werd. Daarom haalde hij Eugeen uit Roeselare weg om hem een betere opleiding in de wetenschappen te kunnen geven. Deze beslissing veroorzaakte veel verdriet bij Gezelle, meer dan bij zijn leerling; hun vriendschap leed fel onder de discussies die zij voerden over Eugeen's toekomst en het zou jaren duren vooraleer de twee weer zouden samenkomen (1).

Niettemin heeft Gezelle op literair gebied een grote invloed op Van Oye blijven uitoefenen, zodanig dat men Van Oye, samen met Hugo Verriest en nog enkele andere dichters tot de 'Gezelle-school' is gaan rekenen (2).

Gezelle's invloed is vooral merkbaar in de eerste gedichten die Van Oye schreef. Gezelle had een grote bewondering voor de Amerikaanse dichter Longfellow, die hij deelde met zijn leerlingen. Zij vertaalden tal van Longfellow's gedichten en volgden van nabij de evolutie van zijn werk. Zij namen ook zijn milde romantiek, zijn individuele blik op de natuur over en verwerkten het in hun eigen gedichten. Toen Longfellow stierf in 1882 bekende Van Oye de verwantschap die hij met de Amerikaan voelde.

Aan H.W. Longfellow.
24 Maart 1882

Ik zag u nooit dan met den blik des herten;
er strekte tusschen ons een oceaen,
en thans - de dood, onverschrijdbre verte...
Twee zeeën : Ruimte en Tijd ! - Gij landet aan
vanwaar men niet teruggekeert... Een traan
benevelt mij den blik, en 'k zucht : het is gedaan -
thans zie ikhem niet meer !

Maar - eens beter dten
zal ik den oever ook der Eeuwigheid;
dan ziet mijn oog wat ik in't hert verlang.
en waar ' van droomde wordt dan werkelijkheid...
Dan komt gemij te moet - me reikend beid'
uwe armen uit - en ispt, terwijl 'k aan 't hert u prang :
"Gij broeder mijner ziel, waar bleef je dan zoolang ?"

26 Maart 1882 (3)

Deze invloed van Longfellow was echter niet de enige die Van Oye onderging. Naast de finesse van de Engelstalige poëzie kwam hij ook diep onder de indruk van de bombastische Duitse kunst. Richard Wagner werd zijn groot idool; waarschijnlijk kwam hij voor het eerst in aanraking met die kunst toen hij in 1870 veldgeneesheer was in het Anglo-Belgiësch Rode Kruis tijdens de Frans-Duitse oorlog. Van Oye verborg zijn sympathie voor de Duitsers niet en werd een vurig verdediger van hun zaak. Hij wees op de verwantschap tussen de Germaanse volkeren onderling en de dekadentie van Frankrijk. Hij nam Wagner's stijl over : bombasme, kleurcontrasten, natuurgeweld, passie, Germaanse mythologie kwamen meer en meer in zijn gedichten voor. In sommige van zijn gedichten smelten de oude en de nieuwe stijl samen zodat de lezer soms verrast wordt door de plotse toonverandering van het gedicht. Een tekenend voorbeeld is Hoe men dichter wordt, geschreven in 1901. De proloog is uiterst lichtvoetig, in de eerste strofe slaat de toon om in bombasme.

Hoe men dichter wordt ?...

Dat wil ik u vertellen. Maar vooreerst,
men wordt niet dichter : "Nascitur poëta"
zegt men in 't Latijn; men is't of is het niet -
geboren. Nu tot daar - en wat er ook
van zijn, lijk alle gaven Gods, is ook
het dichter-wezen voor ontwikkeling vatbaar
('t zal dit wel zijn wat heet geboren worden.)
Daartoe is een enkel toeval nodig,
een iets dat wakker schudt en aanspoort, of
zooniet, de bloem der poëzij verkwijnt
en sterft, zichzelf des onbewust - onvruchtbaar,
op braakgebleven veld. Welnu, zoo'n toeval
is 't juist dat ik u wil vertellen. Luistert.
't Is lang gebeurd, wel zevenhonderd jaar -
in Zuid-Tirol, nabij den Eisackstroom.

I

Elegisch, door feeënhand geweven,
lag, lijze neergevallen als in een droom,
eens lauwen zomeravonds nevelsuier
om 't blauwgroen loofgewelf van 't reuzig woud
dat, als een golvend mantelkleed, de lenden
omklemde van het bochtig rotsgebergte,
waar, als een arendsneest, 't slot Hauenstein
ten top rees. Prachtig panorama dat
van daaromhoog voor de oogen zich ontvouwde !
;; (4)

In de literatuurgeschiedenissen en -overzichten beschouwt men Van Oye meestal als een meelopertje, een volgeling van Gezelle, die nu en dan eens een goed gedicht geschreven heeft maar die niet kan opwegen tegen zijn leraar of tegen de generatie van Van Nu en Straks. Van Oye zelf vindt Van Nu en Straks "zonder herte" en blijft koppig bij zijn oude stijl. (5) Toch zal Van Oye's werk niet onbekroond blijven. In 1883 wordt zijn gedicht Daphne bekroond en in 1910 krijgt het toneelstuk Godelieve van Gistel de driejaarlijkse staatsprijs voor teneelletterkunde.

Van Oye koppelde, zoals veel Vlaamse schrijvers uit die tijd, zijn literaire interesse aan de verdediging van de Vlaamse zaak. Dient het gezegd dat in een toeristische stad als Oostende zijn taak verre van gemakkelijk was? Niettemin bleef hij volharden voor de erkenning van het Vlaams als volwaardige taal.

Toen hij in Oostende aankwam sloot hij zich aan bij de toneelkring Hoop in de Toekomst. Hij werd eveneens lid van het Vlaamsch Verbond en Het Willemsfonds. Alle drie deze verenigingen waren liberaal getint, maar Van Oye hield zich afzijdig wat politieke kleur betreft. Wanneer rond de eeuwwisseling de taalstrijd heftiger wordt neemt Van Oye resoluut het roer in handen: hij schrijft verschillende brieven naar L'Echo d'Ostende en Le Carillon waarin hij de Vlaamse zaak verdedigt. Van de eerste krant krijgt hij enige steun, de laatste lust hem rauw. (6)

In 1910 en 1911 grijpen te Oostende manifestaties plaats die het Vlaams in het onderwijs verdedigen: in 1910 tegen de oprichting van een Franstalige afdeling in het atheneum, in 1911 voor een Vlaamstalige universiteit te Gent. Telkens is Van Oye voorzitter van de vergadering. (7)

Voor erkenning in de plaatselijke pers beperken we ons tot L'Echo d'Ostende. Le Carillon neemt immers zo'n bevooroordeelde positie in dat zij moeilijk geloofwaardig kan genoemd worden. Zo noemt zij Stijn Streuvels' werk 'baraguin' en schrijft ze van Gezelle 'quelle puérilités'. (8) L'Echo d'Ostende, daarentegen, drukt een zachte sympathie uit voor Van Oye. Ze beschrijft Van Oye's ontroering bij het bezoek van Streuvels aan Oostende in 1910 (9) en noemt Van Oye 'le poète complète' (10) in een verslag van een vergadering van het comité voor Vlaamstalig onderwijs; n.a.v. de driejaarlijkse staatsprijs door Van Oye in 1910 gewonnen besteedt L'Echo d'Ostende een volledig artikel aan Godelieve van Gistel.

Van Oye's twijfelachtige houding tijdens W.O.I. zal hem veel last berokkenen in de na-oorlogse jaren. Veroordeeld door een bloeddorstig deel van de Oostendse bevolking trok hij zich terug in Gistel waar hij overleed in 1926.

Bibliografie E. Van Oye

Overgenomen uit Huldeboek Dokter Eugeen Van Oye, V.T.B. 1969, p. 75-77

- ? De Vlaamsche Bewegingen; redevoering
- 1864 Mijnheer Marguery en het Vlaamsch, door een Vlaming; redevoering, 31 mei 1864, Leuven, pamflet, 9 blz.
- 1870 Het rijke kind en het arme kind; bezit Archief en Museum van het Vlaamse Cultuurleven (A.M.V.C.)
- 1870 en volgende: Verscheidene gedichten in de Jaarboeken van het Willemsfonds (Gent) en Volks-almanak, uitgaven van het Willemsfonds, Gent
- 1873 Duinhalmen. I. In Zee. II. Afscheid. (A.M.V.C.)
- 1873 Dichterwijding (A.M.V.C.)
- 1874 Morgenschemer; gedichten 1856-1870
Brussel, Leipzig, Oostende, F. Claassen
Gent, W. Rogghé
Groningen, J.B. Wolters, 1874, 417 blz., in 8°
Druk C. Lambrecht, Brugge.
- z.j. De Bloem, idyllische fantazij (z.p., z.u., z.j.), (1874?), 8°, 14 blz. in bibliotheek Oostende en A.M.V.C.

- 1881 De Nixe. Lyrisch drama in drie bedrijven. Zeer vrije bearbeiding van eene dramatische schets des Russischen dichters Alexander Pusckin, 32 blz.
L. dela Montagne, Antwerpen.
- 1883 De eerste hulp bij plotselinge ongevallen. Zes voordrachten van Prof. Dr. Fr. von Esmarch, uit het Duitsch vertaald.
Roeselare, 1883.
2de druk 1898, Gent, I. Van derpoorten, 131 blz.
- z.j. Daphné, dramatische cantate, (z.p., z.d.), 8 blz., in 8°, (1883?).
- 1883 Daphné (vertaling in het Frans).
- 1884 Les premiers soins à donner en cas d'accidents subits. Conférences du Dr. Fr. von Esmarch, Professeur à l'Université de Kiel, traduction de l'allemand, A. Manceau, Bruxelles, 1884, 2me éd. 1893, 3me éd. 1897, 4me éd., 1902, 5me éd. 1909.
- 1886 Hakon Jarl, treurspel in vijf handelingen van Adam Gottlob Oehlenschläger, uit het Deensch vertaald, Antwerpen, L. dela Montagne, 117 blz.
- 1887 1302, Hymne aan Breidel en de Coninc; twee gedichten. Brugge, F. Claeys, 24 blz.
- 1888 Prudens van Duyse en Nog over Prudens van Duyse en eenige andere lieve dingetjes, 89-96.
- 1889 Vonken en stralen, Poëzie 1870-1876, Gent, A. Siffèr, 6°, 227 blz.
- 1893 De Aziatische Cholera, oorsprong en behoedmiddels. Voor het volk geschetst.
Gent, Vanderpoorten, 8°, VIII blz. + 136 blz.
- z.j. De gezondheidsleer in de school. Aanspraak gehouden bij dr prijsverdeling van de Nijverheidsschool te Oostende op 19 november 1893. Overdruk, 9 blz., uit De Vlaamsche Kunstbode.
- 1898 Lentezonne. Cantate voor kinderen. Meisjes en Jongens. In De Vlaamsche Kunstbode.
- 1899 De twee Rodenbachs in De Vlaamsche Kunstbode, 7 mei 1899.
De huwelijkskamer (naar Louis Veuillot).
- z.j. De gezondheidsleer in de 19e eeuw. Rede gehouden bij de prijsverdeling in de Nijverheidsschool van Oostende den 10den mei 1903. In De Vlaamsche Kunstbode.
- z.j. Lentelied.
- 1901 Peter Benoit, een herinneringslied. In De Vlaamsche Kunstbode. 1901
- 1901 Een koningslied. Hymne voor de onthulling van het standbeeld van Leopold "d'Eerste", binnen de stad Oostende. Ook opgenomen in In 't Blauwe, 1901.
- 1904 In 't Blauwe, Gedichten 1876-1901.
- 1906 Bij de inwijding van G. Gezelle's grafmonument (6 blz.). Hulde van het Davidsfonds aan G. Gezelle.
- z.j. Godelieve van Gistel. Gedramatiseerde legende uit de XIe eeuw, in vier bedrijven, toneel, 6 sept. 1909 en in 1910 bekroond met den driejaarlijkschen Staatsprijs voor toneel-letterkunde. Brugge, J. Houdmont-Carbonez, 8°, 111 blz., (1910?).
2de uitgave Brugge, Excelsior, 1924, 100 blz.
- 1909 Balders dood. Dramatisch gedicht in drie bedrijven - toneel.
bekroond in 1906 door de stad Antwerpen. Verschenen in De Vlaamsche Gids.
Later : uitgeverij Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel, 8°, 96 blz.
- 1911 Welkomsgroet bij de opening van het XVe Vlaamsch Natuur- en Geneeskundig Congres te Oostende den 9den september 1911. In Handel. XVde Vl. Natuur- en Geneeskundig Congres, XXX en XXXIII.
- 1911 Over de nagelaten werken van Hendrik Waelput in Verslagen en Mededelingen Kon. Vl. Acad. Taal- en Letterkunde. 8 blz., Gent, Siffer
- 1911 De Grieksche Metriek in de Nederlandsche Dichtkunst. Eene aesthetische taalstudie. Bijblad van Biekorf, 't jaar 1911. Brugge, L. De Plancke, 115 blz.

- z.j. Hendrik Conscience als Heldendichter (6 blz.) 1913 ?
 Hendrik Conscience ; Studiën en Kritieken.
 Antwerpen, Drukkerij J. Bouchery, 1913, 8°, in Vlaamsche Kunstbode.
- 1913 De Menselijke Levensduur. Aanspraak gehouden den 25 mei 1913
 ter gelegenheid van de prijsuitdeeling in de Nijverheidsschool van Oostende.
 Hof's boek- en steendrukkerij. Oostende.
- 1914 Kleine verscheidenhedenII, Bestendige Commissie voor nieuwere taal- en letterkunde.
 7 : Levelingen
 In Verslagen en Mededelingen Kon. Vl. Acad. Taal- en Letterkunde, 518-519.
- 1923 Die Mahnblumen, Oostende, 8°, 3 blz.
- z.j. Mijn gevangenis, proza onder de leuze "Omdat ic Vlaming ben", Oostende 12 mei 1923.
 Druk Brugge, Excelsior, 8°, 103 blz.
- 1923 In memoriam Hugo Verriest, studie
 Uitgave Antwerpen. "Kiliaan". 24 blz., 1923
 Druk K. Dirix-Van Riet, Antwerpen, nr. 210 van de verzameling Verhandelingen van de
 Algemeene Katholieke Vlaamsche Hoogeschooluitbreiding, nr. 3 van de 20e jg. 1923

Verder vele bijdragen in Vlaamsche Kunstbode. Dietsche Warande en Belfort en Biekerf.

BIBLIOGRAFIE

1. GEZELLE, G., Brieven aan E. Van Oye, Jubileumuitgave, 1934
 2. LISSENS, R.F., Het impressionisme in de Vlaamsche Letterkunde, Mechelen-Antwerpen, 1934
 3. VAN OYE, E., In 't Blauwe, Brugge, 1904, p. 27
 4. Ibidem, p. 157
 5. LISSENS, R.F., op. cit. p. 35
 6. Le Carillon, 1896
 7. L'Echo d'Ostende, 24/11/1910. 25/05/1911
 8. Le Carillon, 1896
 9. L'Echo d'Ostende, 29/01/1910
 10. L'Echo d'Ostende, 29/01/1910
- P.S. In De Plate van april 1980, blz. 80-81, staat Een Koningslied afgedrukt, samen met enkele kritische opmerkingen van J.H.K. Dichter en komponist van dit werk zijn zijn hem niet bekend; zoals Dhr. Hostyn in het volgende nummer schrijft zijn dat Eugeen Van Oye en Léon Rinskopf. Wat ons enigszins dwars zit is de definitieve toon die J.H.K. gebruikt om het gedicht te veroordelen. We beweren geenszins dat het hier om een meesterwerk gaat maar de regels van de literatuurkritiek en -geschiedenis laten ons niet toe akkoord te gaan met de kritiek uitgebracht door J.H.K. Dichters als Van Deyssel, Kloos, Gezelle, Verriest, Rodenbach e.a. die in dezelfde periode als Van Oye publiceerden, kunnen allemaal van bombasme en gebruik van 'lege' woorden beticht worden evenals de Nieuw Realisten van de zestiger jaren van een overdreven zakelijkheid kunnen worden beschuldigd. Literatuur moet worden besproken in het kader van de tijd waarin het geschreven is en niet met de normen en criteria die men 75 jaar later ervoor gebruikt.

J. SURMONT